

Trendejä aivoinfarktin kuntoutuksessa tehokkaan valtimotukoksen avaavan hoidon aikakaudella

Aivoinfarktin tehokas akuuttihoito on ratkaisevasti vähentänyt aivoinfarktin jälkeistä toimintakyvyn laskua, sairastavuutta ja kuolleisuutta. Lisäksi se on muuttamassa koko neurologisen kuntoutuksen kenttää. Kuntoutuksen kannalta aihetta ei ole vielä paljoa kuitenkaan tutkittu.

Aivojen valtasuonen tukoksen rekanalisaatio eli valtimotukoksen avaaminen voidaan saavuttaa joko laskimoon annetulla liuotushoidolla eli trombolyyysillä (valtaosin 4,5 tuntiin saakka oireiden alusta ja tietyillä kriteereillä jopa 9 tunnin aikaikkunaan asti) tai suonensisäisellä mekaanisella tulpan poistolla eli trombektomiolla (tietyillä kriteereillä 24 tunnin aikaikkunaan asti). Vuonna 2018 Helsingin yliopistollisessa sairaalassa tehtiin 282 trombolyyysiä ja 262 trombektomiaa. Trombektomioiden määrässä oli kasvua edelliseen vuoteen verrattuna jopa 47 prosenttia johtuen pidentyneestä aikaikkunasta. Nopea hoitoon pääsy on ratkaiseva kuntoutumiselle ja kustannuksille: on laskettu, että jokainen säästetty minuutti liuotushoitoon tähdättäessä tuottaa liki kaksi tervettä elinvuorokautta, ja jo minuutin viive trombektomiahoitoon pääsyssä pidentää sairaalassaoloaika viikolla (Meretoja ym. 2014, Meretoja ym. 2017).

Trombektomian ja liuotuksen ansiosta oireettomaksi toipuvien ja erittäin hyvään kuntoon toipuvien määrä lisääntyy selvästi. Intensiivisen kuntoutuksen tarve ei tästä kuitenkaan valtakunnallisesti laske, koska samalla trombektomiahoito ja liuotushoito

tuovat aktiivisen kuntoutuksen piiriin saman verran potilaita, jotka ilman näitä hoitoja olisivat kuolleet tai joutuneet pysyvään laitoshoitoon tai jotka muuten olisivat täysin autettavassa tilassa erittäin vaikean vammautumisen takia (Kunz ym. 2016, Lobotesis ym. 2016).

Kuntoutuksen arjessa on jo nähty, että neuropsykologisen kuntoutuksen merkitys kasvaa, kun potilaat ovat aiempaa nopeammin palaamassa normaalielämän pariin: kotiin, töihin ja liikenteeseen. Äskettäin on raportoitu, että vaikka liuotushoitoa saaneet kuntoutuvat fyysisesti hyvin, elämänlaatu voi jäädä alentuneeksi (Numminen ym. 2018). Tutkimuksessa ennen trombolyyysi- ja trombektomiahoitojen yleistymistä on todettu, että nuorena sairastettu aivoinfarkti pudottaa usein työelämästä (Aarnio ym. 2017). Aivoinfarktin jälkeisessä kuntoutuksessa on muistettava, että psyykkisen tuen tai valmennuksen tarve voi korostua, kun sairaalassaoloaika lyhenee ja sopeutumiseen jää vähemmän aikaa.

Aina välillä keskustellaan rekanalisaatiohoitojen ulottamisesta muistisairaisiin ja muihin, jotka kognitiivisesta syystä tarvitsevat arjessa apua. Hoidolla saavutettavissa oleva hyöty on näillä potilailla kuitenkin usein pieni verrattuna riskeihin, ja kuntoutumispotentiali on jo lähtökohtaisesti rajallinen.

Kirjallisuushaku tuo esiin artikkeleita muun muassa siitä, miten aivoinfarktin akuuttihoitoon tehostuminen on vähentänyt

afasian tai spastisuuden esiintymistä (Furlanis ym. 2018; Menoux ym. 2018). Kuntoutuksen trendejä muuttuneessa tilanteessa on kuitenkin syytä tutkia laajemmin. Tässä tarjoutuu uusi yhteinen näkökulma aivoverenkiertohäiriöitä ja kuntoutusta koskevalle tutkimukselle.

Susanna Melkas, neurologisen kuntoutuksen apulaisprofessori, osastonylilääkäri

Sami Curtze, neurologian dosentti, ylilääkäri

Jukka Putaala, neurologian dosentti, osastonylilääkäri

Neurologia, Helsingin yliopisto ja Helsingin yliopistollinen sairaala

Lähteet

Aarnio K, Rodríguez-Pardo J ym. (2018) Return to work after ischemic stroke in young adults: a registry-based follow-up study. *Neurology* 2018, 91, 909–1917

Furlanis G, Ridolfi M ym. (2018) Early Recovery of Aphasia through Thrombolysis: The Significance of Spontaneous Speech. *J Stroke Cerebrovasc Dis* 2018, 27, 1937–1948.

Kunz WG, Hunink MGM, Sommer WH, Beyer SE, Meinel FG, Dorn F, ym. (2016) Cost-effectiveness of endovascular stroke therapy: a patient subgroup analysis from a US Healthcare perspective. *Stroke* 2016, 47, 2797–2804.

Lobotesis K, Veltkamp R, Carpenter IH, Claxton LM, Saver JL, Hodgson R (2016) Cost-effectiveness of stent-retriever thrombectomy in combination with IV t-PA compared with IV t-PA alone for acute ischemic stroke in the UK. *J Med Econ* 2016, 19, 785–794.

Menoux D, Jousse M ym. (2018) Decrease in post-stroke spasticity and shoulder pain prevalence over the last 15 years. *Ann Phys Rehabil Med*. 2018, 28, S1877–0657.

Meretoja A, Keshtkaran M ym. (2017) Endovascular therapy for ischemic stroke. Save a minute – save a week. *Neurology®* 2017, 88, 2123–2127.

Meretoja A, Keshtkaran M ym. (2014) Stroke thrombolysis: save a minute – save a day. *Stroke* 2014, 45, 1053–1058.

Numminen S, Korpiaakko-Huuhka A ym. (2016) Factors influencing quality of life six months after a first-ever ischemic stroke: focus on thrombolized patients. *Folia Phoniatri Logop* 2016, 68, 86–91.

Oppimisvaikeuksista työpaikan osaamisvalmiuksiin (OPPI-VA)

Melkein kaikissa töissä tarvitaan lukemista, kirjoittamista ja jatkuvaa oppimista.

OPPI-VA -hankkeen tavoite on, että työpaikoilla huomataan, millaisesta tuesta työntekijät hyötyvät. Apuvälineiden ja hyötysovelluksien avulla työntekijät saavat perustaitonsa ja täyden osaamispotentialinsa käyttöön. Hyötysovellusten käyttäminen työn organisoinnissa sujuvoittaa kaikkien työntekeä.

Työ sujuvaksi! -materiaali julkistettiin 13.12.2018 Paasitornissa. Materiaali tarjoaa työpaikoille tietoa ja välineitä perustaitojen tukemiseen työtehtävissä. Julkistamistilaisuudessa kuultiin yritysten kokemuksia materiaalin hyödyistä sekä hankkeeseen osallistuneiden ammattiliittojen edustajien paneelikeskustelu. Perustaitojen merkitys työssä ymmärretään nyt paremmin. Erilaisia apuvälineitä ja sovelluksia voi käyttää apuna muun muassa perehdyttämisessä, työnopastuksessa ja viestinnässä. Materiaalista hyöty-

vät työntekijät, työnantajat, luottamusmiehet, työsuojeluvaltuutetut sekä työpaikka- ja palveluohjaajat. Myös henkilöstön kehittäjät, työterveyshuolto, työturvallisuus ja työsuojelu, ay-liike ja opetushenkilöstö hyötyvät pakista.

Työ sujuvaksi! -materiaali on tuotettu ESR-rahoitteisessa hankkeessa Oppimisvaikeuksista työpaikan osaamisvalmiuksiin, OPPI-VA (2017–2019). Toteuttajina ovat Työväen Sivistysliitto TSL, Tampereen yliopiston Työelämän kehittämisskeskus, Erilaisten oppijoiden liitto, Murikka-opisto ja Kansan Sivistystyön Liitto KSL. Hankkeeseen osallistui useita yrityksiä ja työorganisaatioita. Ammattiliitoista mukana olivat SAK, PAM, AKT, SEL.

Materiaali on jaettu vapaasti hyödynnettäväksi verkko-osoitteessa www.tyosujuvaksi.fi.